

4. Sunesius van Kurene: Himne VIII

Teks

Πολύηρατε, κύδιμε,
σέ, μάκαρ, γόνε παρθένου
ὑμνῶ Σολυμηίδος-

5 ὃς τὰν δολίαν πάγαν,
χθόνιον μεγάλων ὄφιν
πατρός ἤλασας ὀρχάτων.
ὃς καρπὸν ἀπώμοτου,
τροφὸν ἀργαλέου μόρου,
πόρεν ἀρχεγόνῳ κόρῃ.

10 Στεφανηφόρε, κύδιμε,
σέ, πάτερ, παῖ παρθένου
ὑμνῶ Σολυμηίδος.

Κατέβας μέχρι καὶ χθονὸς
ἐπίδημος ἐφαιμέροις
15 βρότεόν τε φέρων δέμας,
κατέβας δ' ὑπὸ Τάρταρα,
ψυχᾶν ὅθι μυρία
θάνατος νέμεν ἔθνεα.
φρίξεν σε γέρων τότε
20 Ἄϊδας ὁ παλαιγενής,
καὶ λαοβόρος κύων,
δαίμων ὁ βαρυσθενής,
ἀνεχάσσατο βηλοῦ.
λύσας δ' ἀπὸ πημάτων
25 ψυχᾶν ὀσίους χορούς,
θιάσοις σὺν ἀκηράτοις
ὑμνοὺς ἀνάγεις πατρί.

Στεφανηφόρε, κύδιμε,
σέ, πάτερ, παῖ παρθένου

- 30 ὕμνῳ Σολυμηίδος.
 Ἐνιόντα σε, κοίρανε,
 τὰ κατ' ἠέρος ἄσπετα
 τρέσεν ἔθνεα δαιμόνων.
 θάμβησε δ' ἀκράτων
- 35 χορὸς ἄμβροτος ἀστέρων.
 αἰθὴρ δὲ γελάσασα,
 σοφὸς ἀρμονίας πατήρ,
 ἐξ ἐπτατόνου λύρας
 ἐκεράσαστο μουσικὰν
- 40 ἐπινίκιον ἐς μέλος.
 μεῖδῃσεν Ἐωσφόρος,
 ὁ διάκτορος ἀμέρας,
 καὶ χρύσεος Ἑσπερος,
 Κυθερήϊος ἀστήρ·
- 45 ἅ μὲν κερρόεν σέλας
 πλήσασα ῥοοῦ πυρὸς
 ἀγεῖτο Σελάνα,
 ποιμὴν νυχίων θεῶν·
 τὰν δ' εὐρυφάη κόμαν
- 50 Τιτὰν ἐπετάσαστο
 ἄρρητον ὑπ' ἴχνιον,
 ἔγνω δὲ γόνον θεοῦ,
 τὸν ἀριστοτέχνην νόον,
 ἰδίου πυρὸς ἀρχάν.
- 55 σὺ δὲ ταρσὸν ἐλάσασα
 κυανάντυγος οὐρανοῦ
 ὑπερήλαο νώτων,
 σφαίρησι δ' ἐπεστάθης
 νοεραῖσιν ἀκράτοις,
- 60 ἀγαθῶν ὄθι παγά,
 σιγῶμενος οὐρανόσ.
 ἔνθ' οὔτε βαθύρροος
 ἀκαμαντοπόδας χρόνος
 χθουὸς ἔκγονα σύρων,
- 65 οὐ κῆρες ἀναιδέες
 βαθυκύμονος ὕλας·
 ἄλλ' αὐτὸς ἀγήραος

- αἰὼν ὁ παλαιγενής,
νέος ὢν ἅμα καὶ γέρων,
70 τᾶς ἀενάω μονᾶς
ταμίας πέλεται θεοῖς.

Vertaling

- O geliefde, geëerde,
dit is U, geluksalige, Seun van die maagd
van Jerusalem, wat ek besing,
U wat die valstrik van lis,
5 die slang van die onderwêreld, uit die groot
tuin van die Vader verdrywe het -
(Die slang) wat die verbode vrug
as voedsel van 'n smartlike doodslot,
aan die eerste vrou gegee het.
- 10 U wat die kroon dra, geëerde,
dit is U, Vader, Seun van die maagd
van Jerusalem, wat ek besing.
- U het ook neergedaal tot op die aarde
en vertoef onder aardse wesens
15 met 'n sterflike liggaam;
en U het afgedaal onder na Tartarus toe,
waar die Dood oor talryke skares
van siele heers.
- Voor U het toe gesidder die oue
20 Hades wat uit vervloë tye stam;
en die mensverterende hond,
die uiters sterke (demon), (die mensverslinder)
het oor die poortdrumpels teruggedeins.
- Nadat U die heilige kore van siele
25 van hulle smarte gered het,
bring U, vergesel van feesskares sonder smet,
liedere aan die Vader omhoog.
- U wat gekroon is, geëerde,

- dit is U, Vader, Seun van die maagd
 30 van Jerusalem, wat ek besing.
- O Heerser, terwyl U opvaar,
 het in die hemelruim die ontelbare skares
 van demone gesidder.
- En die onsterflike koor van helder
 35 sterre was vol verwondering.
 En Eter het gelag,
 hy die wyse vader van harmonie,
 en hy het uit sy sewesnarige lier
 sy musieknote in een laat vloei
- 40 tot 'n triomflied.
 Die Morester het geglimlag,
 hy wat die dag aankondig,
 en die goue Aandster,
 die ster van Kutheria.
- 45 Die Maan, wat haar horing-vlam
 gevul het met vloeiende vuur,
 sy die leidster van die nagtelike gode,
 het (die prosesie) aangevoer.
 En Titan (son) het sy ver-skynende haardos (strale)
- 50 uitgesprei
 onder sy onmeetlike treë,
 en hy het die Kind van God erken,
 Hy die grootskeppende Gees,
 die Bron van sy eie (die son se) vuur.
- 55 En U het u vlerk uitgesprei
 en beweeg oor die rug (hemelruimte)
 van die blou hemelgewelf,
 en gaan staan in die reine
 sfere van die denke,
- 60 waar die Bron van alle goeie dinge is,
 en die stille hemel:
 daar waar nóg die breedvloeiende
 en onvermoeide Tyd is-
 hy wat die kinders van die aarde met hom meesleep-
- 65 nóg die skaamtelose doodsgodinne,

geeste van die diepgolwende Materie,
Maar waar slegs die tydlose
Ewigheid is, wat ontstaan het in tye lank vergete,
70 jonk en terselfdertyd oud,
wat die ewige woonplek
vir die gode bewaar.

KOMMENTAAR

Agtergrond

Saam met himne 6 en 7 vorm 8 die sogenaamde Christus-himnes. Lied 8 bestaan basies uit 'n liriese vertelling waarin die hoofmomente van die heilsgeskiedenis, te wete menswording, hellevaart, en hemelvaart, teen 'n mitologies-kosmiese agtergrond beskrywe word, en wat bestempel kan word as 'n Christus-*epinikion* (= oorwinningslied) of 'n Christus-*apoteosis*. Die triomfantlike stemming van die lied blyk ook uit Sunesius se vermyding van die kruislyding van Christus, wat egter in lyn was met die kerk se onwilligheid om die kruisgebeure uit te beeld in die pre-Niceense tydperk (Lacombrade 1978: 92; vgl ook Grondrijs 1947). 'n Verdere interessantheid blyk uit die jukstaposisie binne die tydspanne van opstanding en hemelvaart, waardeur Sunesius hom hou by die voorstelling van Lukas (24: 50-53) en Johannes (20: 17), en wat deur die skrywers van die eerste eeue (Pseudo-Barnabas, Ignatius, Justinus en Irenaeus) nagevolg is. Handeling 1 (1: 9-11) plaas die hemelvaart 40 dae na die opstanding en lokaliseer die gebeure op die Olyfberg. Lacombrade verwys verder na die feit dat hierdie lied vanweë sy teofanie beskou kan word as 'n digterlike uitbreiding van die geloofscredo van die Brief aan die Hebreërs: 'Uit Hom straal die heerlikheid van God en Hy is die ewebeeld van die wese van God. Hy hou alle dinge deur sy magswoord in stand. Nadat Hy die reiniging van sondes bewerkstellig het, het Hy gaan sit aan die regterhand van die majesteit in die hoë hemel' (1: 3). Dat die liriese vertelling in die tweede-persoon styl aangebied word, plaas dit nietemin binne die kader van 'n himniese lofgebed.

Struktuur

Reëls 1-3, 10-12 en 28-30 vorm 'n tipe doksologiese refrein, en deel die gedig formeel, maar ook inhoudelik, in drie duidelike dele in:

Deel 1 (4-9) verwys na Christus wat deur sy menswording die slang uit die paradys verdrywe het.

Deel 2 (13-27) verwys na Christus se hellevaart.

Deel 3 (31-71) is die langste en beslis die aangrypendste deel, en verwys na Christus se triomfantlike hemelvaart terug na die Vader.

Interpretasie

Die gedig begin met die bekende himniese gebedstyl, die *epiklesis of invocatio Christi*, en is doksologies van aard: die digter besing Christus as die geliefde, geëerde, geluksalige Seun van die maagd van Jerusalem. Soos aangedui, vorm dit die begin-refrein en word dit hierna twee maal herhaal in 'n vorm wat ietwat verskil van die begingedeelte: Die woord *πολύηρατε* word vervang met die betekenisvolle woord *στεφανηφόρε*, want hierdeur kom die triomfale stemming van die lied duidelik na vore. Maar verder word *μάκαρ* en *γόνε* vervang met die titel *πάτερ* gevolg deur *πάτ*. Eerstens dui die naasmekaar stelling van hierdie twee titels op die twee nature van Christus: Hy is 'Seun van Maria' na die vlees, maar 'Vader' na die gees. Tweedens wil die titel 'Vader' wat aan Christus toegeken word, ook klem lê op die volkome gelykheid van die Drie Goddelike *ὑποστάσεις* (Lacombrade 1978: 94, noot 1), en moet dit dus hier net soos in Melito se *Peri Pasga* 63-64 as 'n anti-modalisme geïnterpreteer word. (In 63-64 bv noem Melito Christus Vader in soverre as wat Hy werke, en Seun in soverre as wat Hy die Verwekte is; vgl Perler 1966: 141-142 en Racle 1962).

Terwyl hierdie refrain in 10-13 en 28-30 as selfstandige doksologieë geld, gaan dit hier aan die begin deur middel van die himniese relatief-stylvorm gemaklik oor tot die eerste deel van die lied. Immers, in hierdie eerste deel word hierdie stylvorm tweemaal gebruik, eers om Christus se bevrydingsdaad in te lei, en vervolgens om die slang se doodsdad aan te merk. Jesus se bevrydingsdaad word beeldryk omskrywe: Hy het naamlik die *χθόνιον ... ὄφιον* uit die groot tuin van die Vader (paradys) verdrywe. Die adjektief *χθόνιον* plaas die slang (wat 'n Bybelse simbool is) onmiddellik op die vlak van die hel/onderwêreld, wat onder heidense soteriologie ontwikkel het, en in die tweede deel juis sterk op die voorgrond tree. Met die tweede relatiewe vorm word verwys na die slang wat deur die verbode vrug aan die mens pynlike dood as voedsel gegee het. Van hierdie oersonde het Christus die mens kom bevry.

Deel 2 van die lied handel oor die hellevaart, die *Descensus Christi ad inferos*, wat, alhoewel dit onder die invloed gestaan het van die heidense soteriologie (vgl Simon 1955: 112-114), teen die vierde eeu 'n egte Christelike credo geword het. Die beskrywing van Sunesius stem ooreen met een van drie tradisies wat rondom die *Descensus Christi* ontstaan het, naamlik dat Christus die poorte van die hel bestorm het en na 'n triomfantlike geveg met die magte van die onderwêreld, Adam en die

mensheid bevry het. Hierdie tradisie kom onder andere voor in Afrem die Siriër, Melito van Sardis, die *Evangelium Nicodemi*, pars II = *Descensus Christi ad inferos*, wat via die homilieë van pseudo-Eusebius en pseudo-Chrusostomus oorgaan na Romanus in die sesde eeu. In Sunesius se weergawe val twee sake op: Eerstens dat hy in werklikheid twee tradisies vermeng, want volgens die derde weergawe van die *Descensus* - tradisie kom Christus in die gestalte van 'n mens in die onderwêreld, soos hier in reël 15 voorgestel, waardeur hy natuurlik nie herken word nie, om so dan met lis te oorwin. Tweedens moet gelet word op die vermenging van Christelike en heidense beelde, sodat Christus as die nuwe Herakles of Orpheus geteken word wat die oeroue Pluto, heerser van die gestorwe siele (vgl Gregorius Nazianzus *carm* II.1.38/39), vol skrik laat staan en die hond van die hel, Cerberus, laat terugdeins oor die poortdrumpels (Terzaghi 1939: 264-265; vgl hiervoor veral Hesiodos *Theog* 669 *ev* en Vergilius *Georg* IV 481). So bevry Christus die siele van hulle smarte en neem Hy hulle daaruit as 'n onbevleete koor tot lof van God.

Deel 3 bevat twee momente: reëls 31-54 verwys na Christus se glorieryke tog deur die hemelse sferes te midde van die bewondering van die kosmiese magte, terwyl in 55-71 Hy gestel word in die tydlose sferes van die Vader.

In sy hemelvaart deur die gebied van die demone ontvang Christus die ontsag, blye bewondering en eer van die astrale magte, wat hier gespesifiseer word as die astrale koor, 'Aither' (lug), Daeraad, Aandster, Muan en Titan, die Son. Ten slotte (55-71) kom Christus tereg by die woonplek van die Vader, die helder sferes van die gees, wat omskrywe word as die bron van die goeie, die 'stille hemel', 'n frase wat elders (*Or Chald* fr 16) na verwys word as die verblyfplek van die transendente gode. Von Wilamowitz (1907: 290) verklaar dit so: Aangesien die hemel bo alles is wat die menslike denke kan waarneem, ondersoek en begryp, kan en mag die mens niks daarvan spreek nie, en word daaroor geswyg. Hier woon derhalwe nóg die onvermoeide Tyd, wat die mens in sy mag hou, nóg die meedoënlose Dood. Hier woon slegs die oeroue en tydlose Ewigheid, jonk en oud terselfdertyd, die bewaker van die onsterflike woonplek van die gode, waarmee, soos Terzaghi (269) aandui, nie die heidengode bedoel word nie, maar die hemelgeeste rondom God. Strohm (1965: 52-53) wys op die dialektiek wat aan hierdie himne ten grondslag lê, wat inhou dat die Godheid (*Deus exsuperantissimus*), wat in die onbereikbare en tydlose sferes woon, tog sy hand uitsteek om die menslike siel na sy 'Heimat' terug te bring. Dat die vrome mens in sy lied vir hierdie "Ἀπῆρτον, die Onuitspreeklike, 'U' kan sê (die tweede persoon-styl van die himne en gebed), wys op die innerlike spanning in Sunesius se gedigte.

Literatuurverwysings

- BREGMAN, J 1982. *Synesius of Cyrene: Philosopher-Bishop*. Berkeley: University of California Press.
- BALDWIN, B 1965. *Anthology of Byzantine Poetry*. Amsterdam: Gieben.
- DELL ERA, A 1948. *Sinesio di Cirene, Inni*. Roma: Tumminelli.
- GRONDIJS, LH 1947. *L'iconographie byzantine du Crucifié mort sur la croix*. Bruxelles.
- KROLL, J 1926. Hymnendichtung des frühen Christentums. *Antike* 3.
- LACOMBRADÉ, Ch 1978. *Synesios de Cyrene*. Tome 1: Hymnes. Paris: Les Belles Lettres 95.
- PERLER, O 1966. *Meliton de Sardes: Sur la Paque et fragments*. SC 123.
- RACLE, G 1962. A propos du Christ-Père dans l'Homélie pascale de Meliton de Sardes. *RSR* 50, 400-408.
- SIMON, M 1955. *Hercule et le christianisme*. Paris.
- SMOLAK, K 1971. Himmelfahrt Christi bei Sinesios von Kyrene. *JöB* 20, 7-30.
- STROHM, H 1965. Zur Hymnendichtung des Synesios von Kyrene. *Hermes* 93, 47-54.
- THEILER, W 1942. *Die chaldaischen Orakel und die Hymnen des Synesios*. Schriften der Königsberger Gel. Ges. 18.
- TERZAGHI, N 1939. *Synessi Cyrenensis Hymni*. Romae: Scriptorum Graeci et Latini iussu Beniti Mussolini consilio regiae academiae Italicae editi.
- VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF, U 1907. Die Hymnen des Proklos und Synesios. *Berl Ak Sb* 14.